

Margot Scholte was tijdens haar loopbaan in het sociale domein onder andere onderzoeker en adviseur bij Movisie, lector maatschappelijk werk bij Hogeschool Inholland en hoofdredacteur van Maatwerk (nu: Vakblad Sociaal Werk). Tijdens het symposium van het LOO Social Work op vrijdag 2 november heeft zij haar licht laten schijnen op het profiel Welzijn en Samenleving als een van de drie profielen binnen de opleiding sociaal werk.

Vier opleidingen, één beroep

Vier opleidingen: MWD, CMV, SPH en een deel van de bestaande opleidingen pedagogiek, zijn samengekomen in één opleiding: Sociaal Werk (SW). Daarbinnen zijn er drie uitstroomprofielen: Jeugd, Zorg en Welzijn en Samenleving (W&S). Na een gemeenschappelijke basis in de eerste twee jaar kiezen studenten een profiel om zich verder te verdiepen.

Die profielen zijn bedoeld als accentverschillen. In de praktijk pakt dat anders uit doordat studenten binnen de profielen Jeugd en Zorg kunnen kiezen voor een specifieke registratie GGZ-agoog of jeugdwerker. Hierdoor leveren deze profielen een extraatje op dat het profiel Welzijn en Samenleving (nog) niet te bieden heeft.

Om te voldoen aan de eisen van de registratie moeten de opleidingen stevig investeren in kennis en specifieke werkwijzen voor jeugd, GGZ of het bredere zorgdomein. Daarvoor maken ze ruimte vrij in de eerste twee 'basisjaren'. Dat gaat ten koste van de beoogde brede basis van sociaal werk. Het profiel Welzijn en Samenleving legt die brede basis wel en bouwt die zelfs uit.

Het karakter van het profiel W&S

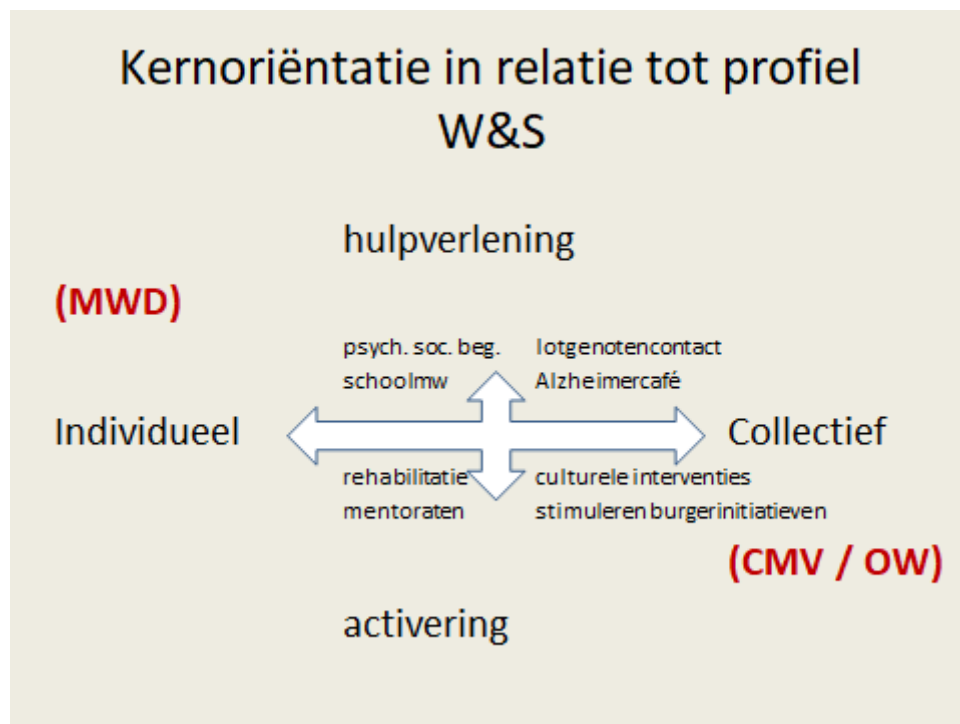
Het profiel W&S heeft een iets ander karakter dan de profielen Jeugd of Zorg. W&S is sociaal werk in de breedte. Het bevat dus ook componenten voor werken met jeugd en het werken met cliënten in de zorg. Anders dan die twee profielen, is het profiel W&S *ongedifferentieerd*. Om die reden kun je ook spreken van *polyvalent* of *integraal* sociaal werk.

Het profiel leidt studenten op tot sociaal werkers en legt het accent op generalistisch werken. Zoals studenten medicijnen zich kunnen specialiseren tot

huisarts, zo kunnen studenten sociaal werk kiezen voor W&S. Deze opleiding heeft een brede professionele basis en richt zich op alle levensdomeinen. Studenten die het profiel W&S kiezen, leren omgaan met alle groepen en individuen en kunnen hen adequate en lichte ondersteuning bieden.

MWD + CMV = W&S ?

Het profiel W&S is voortgekomen uit het samenvoegen van maatschappelijk werk en dienstverlening (MWD) en Culturele en Maatschappelijke Vorming (CMV). MWD houdt zich vooral bezig met individuele hulp- en dienstverlening, gericht op individuen, het gezin en soms ook andere naaste betrokkenen (het 'systeem'). CMV is daarentegen meer gericht op het activerend werken met groepen in de gemeenschap. Daaronder vallen vormingswerk en samenlevingsopbouw.

Het profiel W&S moet sociaal werkers opleiden met een brede basis en het individuele en het groeps- en gemeenschapswerken professioneel in balans brengen. De vraag is hoe je dat doet.

Zoveel studenten, zoveel smaken

In de praktijk heeft een deel van de studenten vooral belangstelling voor (individuele) hulpverlening, terwijl anderen vooral belangstelling hebben voor het werken met groepen en de leefgemeenschap. Scholte denkt dat het profiel W&S studenten keuzenvrijheid daarin moet geven. Daarnaast pleit voor

voldoende aandacht voor het combineren van competenties op beide terreinen. Dat is geen simpele optelsom van MWD en CMV. Deze combinatie vraagt specifieke aandacht voor:

- Breed kunnen analyseren (op micro-, meso- en macroniveau)
- Oog voor kansen én kwetsbaarheden op alle drie die niveaus
- Zicht op alle mogelijke samenwerking met partners (sociale kaart)
- 'Boven' de partijen kunnen staan
- Regie kunnen voeren en verbinden

Een gerichte professionele masteropleiding zou een *specialisatie* tot generalist kunnen stimuleren, zoals ook de commissie Boutellier heeft geopperd.

Invoegen en 'structuraliseren'

Doordat W&S niet aan één specifiek levensdomein, beleidsterrein en/of doelgroep gekoppeld is, kan de W&S-professional vanuit deze brede invalshoek ook het samenlevingsperspectief oppakken. Dit biedt in het bijzonder kansen voor het agenderen en aanpakken van structurele problematiek.

Structurele problemen zijn terugkerende en/of hardnekkige problemen, structuren en processen die buiten de directe invloedssfeer van individuen of hun gemeenschap liggen en die hun kwaliteit van leven ondermijnen. Denk aan uitsluitingsmechanismen in schoolcarrière, sportclub en bedrijfsleven. Maar ook aan negatieve beeldvorming vanuit beleid en politiek over groepen die er niet bij horen.

Sociaal werk zou moeten gaan over 'invoegen': mensen *leren omgaan met* systemische en bureaucratische kwesties waar ze tegenaan lopen, maar ook om 'structuraliseren', het *benoemen en aanpassen van* structuren waar mensen last van ondervinden.

De aanpak van structurele problematiek door sociaal werkers is erg actueel. De International Federation of Social Workers verwijst ernaar in haar definitie van sociaal werk (2014), een definitie die ook door de Nederlandse Beroepsvereniging voor Professionals in het Sociaal Werk wordt onderschreven. Ook de recente (internationale) aandacht die gevraagd wordt voor het centraal stellen van mensenrechten in het sociaal werk sluit hierbij aan.

Definitie sociaal werk van IFSW (2014)

Sociaal werk

- Is een praktijkgerichte professie en een academische discipline die **maatschappelijke verandering, sociale cohesie en de emancipatie en zelfstandigheid van mensen** bevordert.
- Principes van **sociale rechtvaardigheid, mensenrechten, collectieve verantwoordelijkheid en respect voor diversiteit** staan centraal in het sociaal werk.
- Versterkt door theorieën van sociaal werk, sociale wetenschappen, geesteswetenschappen en relevante lokale kennis, stimuleert het sociaal werk mensen en instituties om uitdagingen in het leven aan te gaan en het welzijn van individu en samenleving te verbeteren.

Vertaalde definitie overgenomen uit het *Beroepscompetentieprofiel van de sociaal werker* (2018)

Om structurele kwesties écht in de professionele 'natuur' van sociaal werk en sociaal werkers te verankeren moet er nog wel een en ander gebeuren. Een denkmodel biedt hiervoor handvatten (Scholte en Sprinkhuizen, 2018).

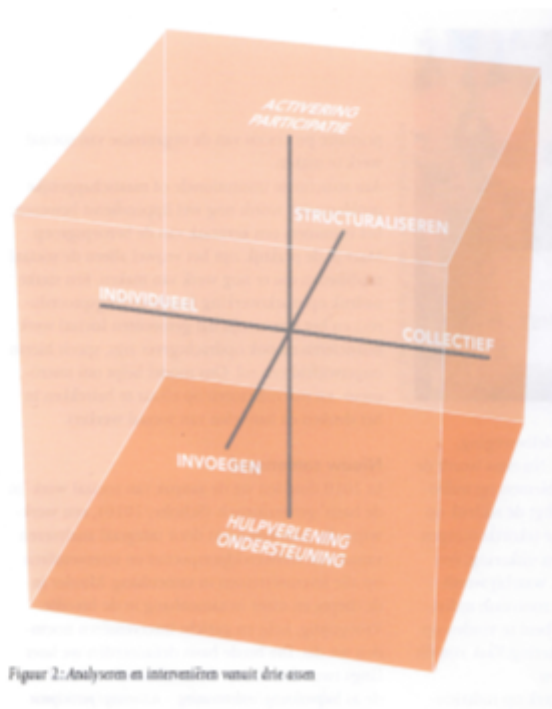
Allereerst is het belangrijk om situaties waarin mensen verkeren altijd langs drie verschillende lijnen of assen te analyseren:

individueel – collectief

hulpverlening – activeren

invoegen – 'structuraliseren'

Sociaal werkers zullen zich dus altijd moeten afvragen in hoeverre ze situaties individueel kunnen oplossen, in hoeverre de gemeenschap kan bijdragen aan kwaliteit van leven van het individu en van de groep en of er structurele belemmeringen zijn die aandacht en aanpassing vragen van politiek en samenleving. Pas dan kan sociaal werk ertoe bijdragen dat mensen en groepen in al hun diversiteit voldoende tot hun recht komen in de samenleving.

Invoegen én structuraliseren

Sociaal werkers richten zich in de regel op individuele problematiek of op het activeren van groepen en gemeenschappen. Dat is wat urgent is in de dagelijkse praktijk en ook wat opdrachtgevers en financiers verwachten.

Structurele problemen hebben snel de naam omvangrijk en onoplosbaar te zijn. Vaak ook is er handelingsverlegenheid, want hoe doe je dat: tegelijkertijd zorgen dat individuele en groepen beter functioneren binnen de gegeven omstandigheden, en tegelijkertijd zorgen dat de maatschappelijke situatie verandert, ten gunste van achtergestelde groepen?

Oude en nieuwe interventies

Om deze vraag te beantwoorden moeten we bestaande en nieuwe interventies doordenken en ontwikkelen. Sommige zullen daarbij vooral invoegend zijn, andere hebben beide aspecten in zich en weer anderen zitten aan de 'structuraliserende' kant.

In de praktijk zijn er meerdere oude en nieuwe voorbeelden te herkennen. Denk bijvoorbeeld aan de rol van het opbouwwerk bij de stadsvernieuwing in de jaren '70. Opbouwwerkers stimuleerden en ondersteunden mensen om te zorgen dat hun belangen voldoende gehoord werden in de herstructurering.

Eenzelfde rol zou het sociaal werk nu kunnen oppakken rond de energietransitie. Juist mensen die minder te besteden hebben, krijgen te maken

met de (financiële) gevolgen van de transitie. Zij zouden een belangrijke stem moeten hebben bij de keuzen voor alternatieve energievoorzieningen in hun buurt.

Zo'n rol kan sociaal werk op meer gebieden oppakken gezien de toenemende kloof tussen staat en straat, hoger - en lager opgeleiden, stad en platteland, enzovoort. Juist sociaal werkers die gemakkelijk op alle drie de assen tegelijk kunnen werken kunnen een belangrijke rol hierin spelen.

Een voorbeeld van een interventie die vooral 'structuraliserend' is, is sociale actie. Sociale actie kent haar bloeitijd in Nederland in het activistische klimaat van de jaren '70. Hierna is het buiten beeld geraakt. In het licht van de huidige ontwikkelingen is het echter verassend actueel en biedt het aanknopingspunten om aandacht te vragen voor structurele problematiek (Scholte, [Marie Kamphuislezing 2018](#)).

De as invoegen – 'structuraliseren'

De opleidingen sociaal werk leggen in de eerste twee jaar de basis voor analyses en interventies op alle drie de assen. Maar de profielen Zorg en Jeugd richten de aandacht vooral op het invoegend werken als gevolg van de afstemming en samenwerking met (O)GGZ en allerhande jeugdinstellingen.

Het brede profiel Welzijn en Samenleving biedt daarom in het bijzonder ruimte om verdieping aan te brengen op de as invoegen-structuraliseren. In deze verdieping kan het profiel W&S specifiek methoden ontwikkelen om de samenhang in verschillende werkvormen in de professionele beroepspraktijk in te voeren.